

Solidaire plekken in de publieke ruimte

De context van mensen op de vlucht en de solidariteit die hieruit ontstaat, vormt een concrete aanleiding om op zoek te gaan naar een ruimtelijk concept voor plaatsen van solidariteit in de publieke ruimte. Hoe kan zo'n plaats een brug slaan tussen diverse (lokale) groepen en collectieve functies? Hoe kan ze gedeelde noden lenigen en ontmoeting faciliteren, zodat tijdelijke aanwezigheid leidt tot permanente infrastructuur? Covid-19 maakt deze zoektocht lastiger en tegelijk belangrijker dan ooit.

Leren van solidariteitsinitiatieven met mensen op de vlucht

SANDER VAN DUPPEN, BRECHT VAN DUPPEN, PIETER BROSENS [RUIMTEVELDWERK] PIETER MEUWISSEN [LAVA]
VALERIE VAN DER LINDEN, ANN HEYLIGHEN [KU LEUVEN, DEPARTEMENT ARCHITECTUUR, RESEARCH(X)DESIGN]

Migratie is van alle tijden en betreft zeer diverse groepen. Een bijzonder kwetsbare groep vormen de migranten 'in transit'. Ze zijn aangewezen op openbare plaatsen, meestal verspreide aankomstinfrastructuur, zoals de humanitaire hubs in Brussel of Zeebrugge. Hun precarie situatie brengt een opmerkelijke solidariteit in de publieke ruimte op gang. Zo heeft hun zichtbare aanwezigheid in het Brusselse Maximiliaanpark een aantal burgers gemobiliseerd, en zelfs geleid tot het 'Burgerplatform voor Steun aan de Vluchtelingen'. Dit maakt de context van migranten 'in transit' tot een interessant vertrekpunt voor het herdenken van collectieve infrastructuur in steden en gemeenten en het emancipatorisch potentieel ervan.

Begin 2019 ontvingen het collectief Ruimteveldwerk (RVW) en het architectenbureau Lava het BWMSTR Label van de Vlaams Bouwmeester voor hun gezamenlijk onderzoeksproject 'Plaatsen van solidariteit in de publieke ruimte'. Dit label steunt 'ongevraagde', door ontwerpers geïnitieerde, ruimtelijke onderzoeksvragen die een positief maatschappelijk verschil kunnen maken. Mensen op de vlucht hebben inderdaad geen opdrachtgever, budgetten of beleidscontacten. Doel van het project is om de solidariteit en haar ruimtelijke potenties te verkennen, en het beleid te inspireren met een concreet inzetbaar ruimtelijk concept. Hierbij kan het rekenen op steun van partners Vluchtelingenwerk Vlaanderen en de Research[x]Design (RxD) groep aan het Departement Architectuur van de KU Leuven.

Het project wil onderzoeken hoe solidariteit gefaciliteerd kan worden en hieraan ook (praktisch) bijdragen door cocreatie van een publieke ruimte die de verschillende gebruikers ondersteunt in hun activiteiten. Deze ruimte geeft kwetsbare groepen, zoals mensen op de vlucht, een (al dan niet zichtbare) plaats in de maatschappij en biedt anderen een platform om hen te helpen. Door te spreken over de behoeften van diverse groepen en deze ruimtelijk terug te koppelen, ontstaat een dialoog die nuance brengt in het debat en kan bijdragen tot een duurzaam en humaan antwoord.

Het project verloopt in drie fasen. Na het verkennen van bestaande initiatieven (fase 1 'mapping') volgt een participatief onderzoeks- en ontwerptraject (fase 2 'werkgroep stakeholders'). Hierbij gaan we aan de slag met mensen op de vlucht, hulpver-

leners, vrijwilligers, buurtbewoners en andere lokale belangstellenden. Tot slot wordt het ruimtelijk concept uitgewerkt in samenwerking met de stakeholders via een activiteit of interventie in het veld – de publieke ruimte (fase 3 'synthese').

Solidariteitsinitiatieven met mensen op de vlucht zijn geen louter stedelijk fenomeen. We verkennen ze op drie schaalniveaus: de stad (Brussel), het dorp (Zeebrugge) en de landelijke omgeving rond de snelwegparking (Boutersem) (voor een overzicht van deze mapping zie infografiek in fig. 1).

Via plaatsbezoeken en gesprekken met diverse initiatiefnemers maakten we kennis met experts in het veld. Zij boden ons niet alleen inzicht in de werking van deze vorm van aankomstinfrastructuur, maar legden ook de link met de bredere gebruikersgroep: mensen die op de vlucht (geweest) zijn, (semi-) professionele hulpverleners, buurtbewoners/pendelaars, andere lokale gebruikers van de hulpverlening (o.a. sociaal kwetsbaren in de publieke ruimte zoals (lokale) daklozen), vrijwilligers.

De centraal gelegen Brusselse Noordwijk is een plek die al sinds haar ontstaan wordt gekenmerkt door migratie en solidariteit.

De Brusselse Noordwijk

De stedelijke context van de Brusselse Noordwijk vormt een geschikte pilot voor het project, van waaruit zal worden teruggekoppeld naar de andere schaalniveaus. De centraal gelegen Noordwijk is een plek die al sinds haar ontstaan wordt gekenmerkt door migratie en solidariteit. Dat maakt dat er reeds een uitgebreid en gevarieerd solidariteitsnetwerk aanwezig is. Bovendien kunnen we verder bouwen op verschillende bestaande studies verspreid over de Noordwijk, waaronder het werk van ARCH (Action Research Collective for Hospitality)².

1 Daher, R., & d'Auria, V. (2018). Enacting citizenship in an urban borderland: the case of the Maximilian Park in Brussels. *European Journal of Creative Practices in Cities and Landscapes*, 1(1), 53-72.

2 ARCH. (2020). *Whose Future is Here? Searching for hospitality in Brussels Northern Quarter*. Brussel: Gillis Printing Company.